

Rikholdig helsehistorie i Innlandet

Helsehistorisk forums studietur 23.–24. august 2023

Michael 2023; 20: 569–572

Helsehistorien finnes overalt, bare man ser etter. Helsehistorisk forums studietur til Innlandet er et godt eksempel på det.

Helsehistorisk forum arrangerer studieturer både i Norge og utlandet (1). I august 2023 gikk turen til Innlandet med 32 deltakere¹.

Første stoppested var *Stiftelsen Stensveen – trygg i eget uttrykk* på Kapp. Det er et lavterskeltilbud for alle som har utfordringer med sin kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk eller opplever kjønnsinkongruens eller kjønnsdysfori. De som kommer til Stensveen oppfatter det som et diskret og trygt sted, der de møtes med forståelse og vennlighet og får hjelp til å komme videre. Besøket var en oppfølger av seminaret om samme tema som *Helsehistorisk forum* arrangerte i mars 2023 (2).

Mange har besøkt *Gammeldoktoren* ved Glomdalsmuseet på Elverum før, men det er alltid nye ting å se og lære, ikke minst når omviseren er så kunnskapsrik og engasjerende som Laila Bækkevold, leder for formidlingsseksjonen. Også leserne av *Michael* har tidligere fått en grundig innføring i utstillingen, som ble etablert i 1993 (3). Vi besøkte også en annen av de faste utstillingene på museet: *Latjo drom*, som betyr god reise eller god tur på romani (figur 1). Den handler om romanifolkets/taternes kultur og historie i Norge, og er en av de store satsingene ved Glomdalsmuseet.

Norsk helsearkiv

Neste dag var det forelesning og omvisning på *Norsk helsearkiv*, som ble etablert i 2019 på Tynset. Dette er et av Norges 18 nasjonale helseregistre, og består av avdøde pasienters journaler fra spesialisthelsetjenesten. Det er

¹ Reiseleder var styremedlem Inger Taasen, som arrangerte studieturen sammen med Tonje Ingarsdotter Helgesen og Lars Erik Eriksen.

Figur 1. Boka Latjo drom (2009) er laget i forbindelse med Glomdalsmuseets permanente utstilling ved samme navn som ble åpnet i 2006. (Faksimile av forsiden).

unikt i verdenssammenheng. Hittil er over 1 million pasientjournaler digitalisert, og i løpet av de neste årene vil arkivet motta 15 millioner journaler, som utgjør 100 km med papir! De planlegger å digitalisere en halv million journaler årlig, som tilsvarer omtrent 36 millioner journalsider. Hele papirjournalen digitaliseres, og blir deretter makulert. De digitaliserte pasientjournalene utgjør et nytt, nasjonalt helsearkivregister, som vil gi forskere tilgang til unike helsedata som frem til nå har vært utilgjengelige, fortalte direktør Bjørn Børresen.

Bygget kostet 160 millioner kr, driftsbudsjettet er 60 millioner kr i året og der er 60 ansatte (figur 2). Målet er å gi pasientjournalene evig liv i forskningens tjeneste. Utviklingen skjer raskt, ikke minst bruken av kunstig intelligens, som er nødvendig for å finne gullet i den enorme tekstmengden (4). Også digital lesning av håndskrift vil komme i løpet av de neste årene, mente Børresen. Men ennå er materialet lite brukt, blant annet fordi det er lite kjent.

Tyrili og krigsmuseum

Nest siste post på programmet var *Tyrili Frankmotunet* i Folldal kommune, nord i Østerdalen. Dette tilbudet ble etablert i 1991, og her tilbys døgnbehandling for voksne med alvorlig rusmiddelavhengighet (5). De 25 pasientene er vanligvis her i seks måneder før de flytter nærmere en by for forbedelse på livet etter døgnbehandlingen.

Figur 2. Norsk helsearkiv på Tynset ble nominert til Arkitekturprisen 2019. Pasientjournalene oppbevares like trygt som i sykehus, og det er ikke lov å fotografere innendørs. (Foto: Statsbygg/Trond Isaksen)

Vi avsluttet det faglige programmet i *Sollia krigshistoriske museum* på den verneverdige gården Amperhaugen i Stor-Elvdal kommune (6) (figur 3). Den unike utstillingen er samlet og kuratert av én person, Jo Øvergaard, som viste rundt og fortalte. Museet består av en samling av våpen, uniformer og effekter fra den andre verdenskrig. Det er antakelig Norges største private krigsmuseum.

Studieturene i 2024 går til Padova og Venezia i april og til Vest-Telemark i august.

Litteratur

1. Hem E. Gammelt og nytt i Basel: Helsehistorisk forums studietur 24.–27. april 2023. *Michael* 2023; 20: 414–419. [Gammelt og nytt i Basel | Tidsskriftet Michael \(michaeljournal.no\)](https://michaeljournal.no) (4.10.2023).
2. Trygg i eget uttrykk. Seminar 30.3.2023. *Helsehistorisk forum*. <https://helsehistoriskforum.no/aktiviteter/post-14PPQ-trygg-i-eget-uttrykk>.

Figur 3. I Sollia krigshistoriske museum blir man kjent med historien om den lokale kommandograppa Grebe i Kompani Linge, som opererte i fjellene mellom Østerdalen og Gudbrandsdalen. (Foto: Erlend Hem)

3. Arnesen E. «Gammeldoktoren» – et godt liv på Glomdalsmuseet. *Michael* 2018; 15: 221–239. «Gammeldoktoren» – et godt liv på Glomdalsmuseet | Tidsskriftet Michael (michaeljournal.no) (4.10.2023).
4. Bjørnstad-Tuveng E, Nytrøen K. Helsearkivregisteret åpner nye dører for forskningen. *Tidsskrift for Den norske legeförening* 2022. <https://doi.org/10.4045/tidsskr.22.0570>
5. *Tyrili Frankmotunet*. <https://www.tyrili.no/vare-steder/tyrili-frankmotunet/> (4.10.2023).
6. *Sollia krigshistoriske museum*. <https://www.solliakrigshistoriskemuseum.no/> (4.10.2023).

Erlend Hem
erlend.hem@medisin.uio.no

Erlend Hem er instituttsjef i Legeforskningsinstituttet, professor ved Universitetet i Oslo, styreleder i Helsehistorisk forum og redaktør i Michael.